

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΑΣΙΛΙΟΥ ΣΚΟΡΔΕΛΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΟΥ, ὑποδ. τοῦ Ὁρφανοτροφείου Χατζηκώστα.

ΕΝ ΤΗΙ ΗΜΕΔΑΠΗΙ

συνδρομὴ ἑτησίᾳ προπληρωτίᾳ

δραχ. 6

Παρακαλοῦμεν τοὺς καθυστεροῦν-
τας νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν ἐν
συστημένῃ ἐπιστολῇ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας, καὶ εἰδικῶς τῆς παιδαγωγί-
κῆς, πρώην γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν
σχολείων τοῦ Κράτους, μέλους τακτικοῦ τοῦ ἐν
Γερμανίᾳ συλλόγου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς
ἐπιστημονικῆς Παιδαγωγικῆς κλπ.

ΓΡΑΦΕΙΑ : Ὁδὸς Ἀναγνωστοπούλου ἀριθ. 16.

ΕΝ ΤΗΙ ΑΛΛΟΔΑΠΗΙ

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ προπληρωτίᾳ

φρ. χρ. 7

Ἀποστέλλεται διὰ συστημένῃς
ἐπιστολῆς εἰς μονόγλωσσα γραμ-
ματόσημα Τουρκίας (5 γρ. 1 φρ.

Ἄριθ. 23.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Ἀπριλίου 1898.

Ἔτος Γ'.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ : Ἡ κατάσταση τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαίδευσως. — Τὸ χωρίον ὡς προσφιλὲς ἐνδιαίτημα τῶν ἀληθῶς δημοδιδασκάλων. — Φρειδερίκος Δαϊρπελδὸς ὁ γερμανὸς Παιδαγωγός. — Περί τῶν ἀστειῶν ἐν τῷ σχολείῳ. — Παιδιαί παρ' ἡμῖν.

Ἡ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἐν ἔτει 1883 ἐγράφομεν τὰ ἐξῆς οἰονεὶ προαισθανόμενοι τὰ μεγάλα δεινά, ἃ ἐμελλόν νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ἐκπαίδευσως. «Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν κατωτέραν ἐκπαίδευσιν τιμᾷ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἢ ἀπὸ τινος χρόνου ἀρξαμένη κατακραυγὴ κατὰ τῆς ἐκρύβθου τῶν δημοτικῶν σχολείων καταστάσεως. Ἐν τούτοις δὲν ὀκνοῦμεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ ἀγῶνες οἱ γινόμενοι πρὸς βελτίωσιν τῆς κατωτέρας παιδείας δὲν παρέχουσιν ἡμῖν τὴν ἐλπίδα ὅτι μετὰ τινα ἔτη ἐν πᾶσι τοῖς νέοις δημοτικοῖς σχολείοις τῆς Ἑλλάδος θὰ πνέη τὸ πνεῦμα, ὑφ' οὗ κρατύνονται καὶ ἀνδροῦνται τὰ ἔθνη. Καὶ πολὺ φοβοῦμαι μήπως ποτέ, ἐν ᾧ χαίροντες θὰ νομίζωμεν ὅτι διεφύγομεν ἔστω καὶ μὲ βαρείας θυσίας τὸν ὄλεθρον τῆς Σκύλλης, εὐρεθῶμεν αἰφνης παραδεδομένοι εἰς τὸν ἀναβρασμὸν τῆς Χαρύβδews.(1)» Τόσον δὲ πιστῶς προεδηλώθησαν τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσι, ὥστε νῦν μετὰ πάροδον 12 ἐνιαυτῶν ἀναφωνοῦμεν μετὰ τοῦ Σαιξσπέρου: **Ἀλήθεια, ὅτι εἶναι λυπηρὸν, καὶ λυπηρὸν ὅτι εἶναι ἀλήθεια.** Τὴν δημοτικὴν ἡμῶν ἐκπαίδευσιν ἡ Χάρυβδις κατέπινε καὶ ἐξήρα τρις καὶ πλεονάκις τῆς ἡμέρας ὡς κατέπινε καὶ ἐξήρα τὴν θάλασσαν ἢ παλαιὰ ἐκείνη περὶ ἧς λέγει ὁ Ὅμηρος :

(1) Ἴδὲ Π. Π. Οἰκονόμου, Οἱ ὄροι τῆς ἐπιτυχίας τῶν Διδασκαλείων σελ. 1.

Τρις μὲν γὰρ τ' ἀνῆσιν ἐπ' ἤματι, τρις δ' ἀναροῖδεσθε
δεινόν, μὴ σύ γε κείθε τύχοις, ὅτε βροιβήσῃεν·
οὐ γὰρ κεν ῥύσαιτό σ' ὑπέκ κακοῦ οὐδ' ἐνοσίχθων.

Καὶ ἰδοὺ ἡ ἐκπαίδευσίς ὅλη πρόκειται ἡμῖν συντετριμμένη καὶ παράλυτος. Τὰ Διδασκαλεῖα, ἀφ' οὗ ἐπληρώθησαν ἀνθρώπων ἀπαιδευτῶν καὶ ἀπαιδαγωγῶν, ὧν ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα ἡ ἀτελής τῶν δημοδιδασκάλων μὲν ὡς ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, διελύθησαν καὶ ἀντικατεστάθησαν διὰ τῶν ὑποδιδασκαλείων πρὸς ἐμπαιγμὸν τῆς ἐκπαίδευσως τοῦ λαοῦ. Ὁ σχολικὸς χρόνος πρὸς μὲν ὡς τῶν λαοῦ, ὃν ὁ Νόμος τοῦ 1834 ὥριζεν εἰς 7 ἔτη ἠλαττώθη εἰς 4 μόνον, ἵνα μὴ δύνανται οἱ μαθηταὶ μηδὲ ἀνάγνωσιν νὰ μαθάνωσι, καὶ ταῦτα καθ' ὃν χρόνον ἐν Γερμανίᾳ τῇ ἐχούσῃ δετῆ δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἰδρύνονται καὶ συμπληρωτικὰ τῶν δημοτικῶν σχολεία μὲ διετῆ καὶ τριετῆ φοίτησιν! Ὁ Νόμος ὁ προστατεύων τοὺς διδασκάλους ἀπὸ ἀδίκους παύσεις καὶ μεταθέσεις κατηργήθη καὶ κατὰ τριακοσιάδας ἐπαύθησαν οἱ δυστυχεῖς δημοδιδασκαλοὶ, χωρὶς νὰ ὑπάρξῃ εἰς νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτοὺς, εἰς νὰ κλαύσῃ τὴν συμφορὰν αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος τῶν. Τὸ δικαίωμα, ὅπερ φύσει ἔχει ὁ πατὴρ νὰ φροντίξῃ περὶ τοῦ σχολείου καὶ τῆς ἐκπαίδευσως τοῦ τέκνου του, ὁ ἀγέρωχος καὶ ἀπηνῆς νομοθέτης ἀφήρσεν παρ' αὐτοῦ ἀπαιτήσας νὰ καταβάλλῃ μὲν ἀνελλιπῶς τὰ πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων χρήματα, νὰ μὴ ζητῆ δὲ λόγον ποῦ ταῦτα δαπανῶνται καὶ ἀνὰ τῶν καταβαλλομένων χρημάτων ἔχη σχολεῖον ἢ ὄχι. Ὑπὸ τὸν τύπον νέου διορ-

γανισμού τῶν σχολείων εἰσήχθη σπατάλη ἀσύγγνωστος τῶν χρημάτων τοῦ λαοῦ, προσωπικὸν ἐν τοῖς σχολείοις τῶν πόλεων διορίσθη πολυτελέστατον, χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἀνάλογος πρὸς τοὺς διδασκάλους ἀριθμὸς βοηθῶν, χωρὶς νὰ εἶναι βεβαιωμένον ὅτι ὑπάρχουσιν αἰθουσαί ἴδιαι, ἵνα διδάσκη ἕκαστος τῶν διδασκάλων. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸν διοργανισμὸν τῶν σχολείων καὶ ὡς πρὸς τὴν λειτουργίαν αὐτῶν. Τί δὲ νὰ εἰπωμεν περὶ τῆς ὕλης τῆς διδασκείας πρὸς διαπαιδαγωγίαν τοῦ λαοῦ; Βιβλία, ἃ ἐγέννησεν ἡ μορφή καὶ ἐξέθρεψεν ἡ ἀμάθεια, βιβλία ἀντεθνικά, ἐν οἷς οὐδὲ ἡ λέξις πατρὶς ἀπαντᾷ, παρηγκώνισαν τὸν Ὀμηρὸν καὶ τὸν Ἡρόδοτον, οὓς ἐσεβάσθησαν οἱ αἰῶνες καὶ οὓς ἀνεγίνωσκεν ὁ Ἕλληνας λαὸς πρὸ τοῦ ἐμπέσωσι τὰ σχολεῖα εἰς τὸν στρόβιλον τῆς Χαρυβδέως μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀναπτυσσόμενος καὶ παιδευόμενος. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία; καὶ τὰ ἱερά; Τὸν μεταρρυθμιστὴν διέλαθον ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς σχολείοις τοιαῦτα μαθήματα καὶ μόνον διὰ τὴν ἀκούσθησαν φωνὰ διαμαρτυρίας ἐντόνου καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ βουλευτηρίου ἠναγκάσθη νὰ περιλάβῃ ψυχία τινὰ καὶ ἐκ τῶν μαθημάτων τούτων ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς προγράμμασι, ἃ κατὰ Θεοῦ εὐδοκίαν οὔτε ἐφηρμοσθήσαν οὔτε θὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι. Τοιαῦτη ἐν συνόψει εἶναι ἡ κατάστασις τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὑπὲρ ἧς ἡ μέλλουσα κυβέρνησις ὀφείλει συντόμως καὶ συνετῶς νὰ ἐργασθῇ, δημοιοργουσα παιδείαν ἀξίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἀξίαν τῶν χρόνων, καθ' οὓς ζῶμεν.

Εἶναι ἄρα γε ἡ μέση ἐκπαίδευσις εἰς κρείττονα τῆς δημοτικῆς κατάστασιν; Εἰς πολλῶν χεῖρονα. Τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἃ ὁ σοφὸς νομοθέτης ἔθεσεν ἐν ὑψηλῇ θέσει, οὐδέποτε ἐλειτούργησαν κανονικῶς καὶ οὐδέποτε ἀπέφεραν τοὺς προσδοκώμενους καρποὺς καὶ ὁ λόγος εἶναι ἀπλούστατος· διότι, ἂν ψυχὴ παντὸς σχολείου εἶναι ὁ κατάλληλος διδάσκαλος, τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα δὲν ἀπέκτησαν ποτε ψυχὴν. Ἐν ἔτει 1883 ἐγράφομεν οὔτε προγράμματος οὔτε βιβλίων οὔτε διδακτηρίων οὔτε διδακτικῶν ὀργάνων ἐχο- ἀνάγκην, ἔχομεν ὅμως ἀνάγκην διδασκάλων εἰς πάντα τὰ σχολεῖα καὶ κατώτερα καὶ ἀνώτερα. Ὅτι δὲ ἡ διορθωσις τῶν σχολείων ἤρξατο ἀπὸ τῶν δημοτικῶν, τοῦτο δὲν εἶναι ἀνευ κινδύνου, καὶ ἂν δὲν τηρηθῶσιν οἱ ὅροι, περὶ ὧν διὰ μακρῶν ὀμιλῶ ἐν τῷ προκειμένῳ λόγῳ, αἱ ἐργασίαι τῶν διδασκαλείων κινεῖνται ἐντὸς ἐλαττωματικοῦ κύκλου. Διότι διορθωσις δημοτικῶν σχολείων

ὑποθέτει διορθωμένους διδασκάλους, διορθωμένοι δὲ διδάσκαλοι ὑποθέτουσι διορθωμένα διδασκαλεῖα, διορθωμένα δὲ διδασκαλεῖα ὑποθέτουσι διορθωμένους καθηγητὰς, διορθωμένοι δὲ καθηγηταὶ ὑποθέτουσι διορθωμένον Πανεπιστήμιον. Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ τέλος μᾶς φέρει καὶ πᾶσα σκέψις περὶ διορθώσεως τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, περὶ διορθώσεως τῶν γυμνασίων. Τὸ πρῶτον κινεῖν ἄρα εἶναι τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ συγκεντρωθῇ κατὰ πρῶτον ἡ προσοχὴ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸ νὰ παρασκευάζωνται οἱ διδάσκαλοι τῶν διαφόρων ἀνωτέρων σχολείων προσεκτικῶς. Ἐπειδὴ δὲ προσόντα καλοῦ διδασκάλου εἶναι 1. ἡ γνώσις ἡ ἐπιστημονικὴ τοῦ μαθήματος, ὅπερ μέλλει νὰ διδάξῃ καὶ 2. ἡ παιδαγωγικὴ παιδεία αὐτοῦ, ἥτις μέλλει νὰ τὸν ὀδηγήσῃ οὐ μόνον πῶς πρέπει τὴν διδασκείαν ὕλην νὰ μεταδίδῃ κατὰ τὴν διάφορον τῶν μαθητῶν ἀντίληψιν καὶ οὕτω νὰ ζωογονῇ καὶ ὄχι νὰ θανατώνῃ τὸ πνεῦμα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅπερ σπουδαιότατον πῶς νὰ παιδαγωγῇ τοὺς μαθητὰς, περὶ οὗ ἡ μεγίστη ἀμάθεια μετὰ τῆς μεγίστης ἀδιαφορίας ἐπικρατεῖ ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις, διὰ τοῦτο παρίσταται ἀπόλυτος ἀνάγκη πρὸς βελτίωσιν τῆς παιδείας καθόλου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἔνθεν μὲν ἀκριβεστερας καὶ βαθυτέρας καὶ πληρεστερας μαθήσεως. ἔνθεν δὲ παιδαγωγικῆς προπαρασκευῆς καὶ θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς διὰ τοὺς μέλλοντας διδασκάλους. Ἄν αἱ σκέψεις αὗται εἶναι ἀληθεῖς, ὅπως ἐγὼ ἐνδομύχως εἶμαι πεπεισμένος, τότε ἀπαιτεῖται τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου ἰδιαίτερος ὀργανισμὸς, ἵνα ἔχωμεν διδασκάλους ἐπισταμένους οὐ μόνον τί θὰ διδάξωσιν, ἀλλὰ καὶ πῶς θὰ διδάξωσι τοῦτο. Καὶ ὅταν ἔχωμεν καλοὺς διδασκάλους, τότε θὰ ἔχωμεν καλὰ γυμνάσια, καλὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, καλὰ διδασκαλεῖα, καλὰ ἀνώτερα παρθεναγωγεῖα, καλὰ καθόλου σχολεῖα. Καὶ καλοὶ τότε διοργανισμοὶ τῆς παιδείας, θὰ ἀρμύζωσιν εἰς καλὴν κατάστασιν αὐτῆς.» (Ἰδὲ Π. Π. Οἰκονόμου ε. ἀ.)

Τοιαῦτα πρὸ 12 ἐτῶν ἐγράφομεν, ἀλλὰ παρ' ἡμῖν δὲν ἠξεύρω διὰ τίνα λόγον αἱ ὀρθαὶ γνώμαι δὲν συλλέγονται ὑπὸ τῶν Κυβερνητῶν καὶ δὲν ἐφαρμόζονται πρὸς δόξαν μὲν καὶ αὐτῶν, πρὸς ὠφέλειαν δὲ τοῦ ἔθνους, εἰς ὃ καὶ αὐτοὶ ἀνήκουσιν. Ὅτι δὲ ἡ ἐμὴ γνώμη ἡ ἐξενεχθεῖσα τότε εἶναι ὀρθὴ ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς γνώμης πλείστων διασήμων ξένων παιδαγωγῶν καὶ παλαιῶν καὶ νέων. Ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἰένῃ πανεπι-

στημίου W. Rein γράφει¹ τάδε: « Ἡ παιδαγωγικὴ ὡς ἐπιστῆμη καλλιεργεῖται φυσικώτατα ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἐνθα διδάσκονται ἐν ἐκτάσει καὶ αἱ ὑπηρετικαὶ αὐτῆς ἐπιστῆμαι ἡ ψυχολογία καὶ ἡ ἠθικὴ. Ἄλλ' ἂν μέλλῃ αὕτη νὰ φέρῃ ὄντως εὐλογίαν, δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ἀπαρεργὸν ἐνταῦθα μάθημα. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται ὁ διδασκὼν αὐτὴν νὰ εἶναι ὅλως πρὸς ταύτην ἀφιερωμένος, διατηρῶν ἅμα καὶ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς ἐν τῇ πράξει. Ἐντεῦθεν προκύπτει ὅτι ἐν τῷ πανεπιστημίῳ πρέπει νὰ ἰδρυθῶσι ἔδραι παιδαγωγικῆς εἰδικαί ». Τὰ αὐτὰ δὲ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐν Βιέννῃ πανεπιστημίου κ. Th. Vogt, πρόεδρος τοῦ συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῆς ἐπιστημονικῆς παιδαγωγικῆς, ὅστις ἀπετάθη μάλιστα ἐξ ὀνόματος τοῦ συλλόγου καὶ πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας τῆς Πρωσσίας αἰτούμενος νὰ ἰδρυθῶσιν ἐν ἅσασι τῆς Πανεπιστημίου ἴδιαι ἔδραι παιδαγωγικῆς². Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶναι καὶ ὁ Willmann, καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας, ὁ Schiller καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου ἐν Giessen καὶ πλείστοι ἄλλοι ὀνομαστοὶ παιδαγωγικοί. Οὕτω λοιπὸν ἐν Γερμανίᾳ θεωρεῖται ὡς ἀπαραίτητον μέσον εἰς τὴν πρόοδον τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἡ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ παιδαγωγικὴ μὲν ὁμοίως τῶν διδασκόντων ἐν τοῖς σχολείοις τούτοις καὶ τοιοῦτο πρέπει νὰ γίνῃ καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐὰν δὲ κατορθωθῇ τοῦτο, ὡς ἐλπίζομεν νὰ ἴδωμεν ἐν προσεχεί μέλλοντι, τότε θὰ ἴδωμεν τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐργαζόμενα σκοπίμως καὶ μορφοῦντα ἄνδρας καὶ διὰ τὸν βίον καὶ διὰ τὴν ἐπιστήμην σθεναροὺς καὶ προοδευτικούς.

Τὴν τοιαύτην τῶν Ἑλληνοδιδασκάλων προπαρασκευὴν εὐρίσκομεν εὐλογον καὶ ἀναγκαίαν νὰ γίνῃ. Καὶ πᾶς ὅστις ὑπὲρ τοιαύτης γνώμης συνηγορεῖ, ἀποδεικνύει ὅτι ἐμελέτησε καὶ κατενόησεν ὀρθῶς τὴν ἀποστολὴν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων. Ἀλλὰ πῶς πρέπει νὰ ὀνομάσωμεν τὴν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους γενικῶς ἐπικρατήσαν καταφορὰν κατὰ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ὅτι εἶναι σχολεῖα ἀχρηστοῦ καὶ ὅτι τάχιστα πρέπει νὰ διαλυθῶσι; Τί δὲ θὰ εἰπωσιν οἱ διαλυταὶ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, ὅταν μάθωσιν ὅτι ἡ Πρωσσία διήρρεσε τὰ γυμνάσια αὐτῆς, ἃ εἶχον ἐννέα συνεχεῖς τάξεις, εἰς δύο μέρη. ὧν τὸ πρῶτον ἐξ ἑξ τά-

ξεων συγκείμενον ἔχει μὲν καὶ αὐτοτελῆ πῶς σκοπὸν καὶ παρέχει δόλοκληρον ποσὸν γνώσεων, παρασκευάζει ὅμως καὶ πρὸς περαιτέρω σπουδὴν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ τμήματι τοῦ γυμνασίου, τὸ αὐτὸ δὴλον ὅτι, ὅπερ ἐκπληροῦσι παρ' ἡμῖν τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα;

Καθῆκον λοιπὸν τῆς νέας Κυβερνήσεως εἶναι νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ προσθέτουσα μίαν ἀκόμην εἰς αὐτὰ τάξιν καὶ καταρτίζουσα νέον πρόγραμμα αὐτῶν συμφώνως πρὸς τὸν πρακτικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν αὐτῶν σκοπὸν νὰ ἀποδείξῃ ταῦτα εὐεργετικώτατα εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην σχολεῖα. Πρωτίστως ὅμως πρέπει νὰ φροντίσῃ περὶ καταλλήλου προσωπικοῦ, ὅπερ μόνον ἐν Πανεπιστημίῳ δύναται νὰ παρασκευασθῇ, ἐνθα πρὸς τοῖς ἐπιστημονικοῖς μαθήμασι θὰ διδάσκονται καὶ ἡ παιδαγωγικὴ καὶ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς.

Ἄλλὰ καὶ τὰ γυμνάσια ἡμῶν πάντα δὲν εὐρίσκονται εἰς κρείττονα μοῖραν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων. Καὶ ἡ αἰτία τούτου εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἡ ἑλλειψὶς παιδαγωγικῆς παιδεύσεως τῶν καθηγητῶν. Ἐν τοῖς γυμνασίοις εὐρίσκει τις σφάλματα περὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν μαθητῶν, περὶ τὴν μεθοδικὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων γινόμενα, εἰς ἃ οἱ δημοδιδάσκαλοι οἱ μορφωθέντες ἐν διδασκαλίαις δὲν περιπίπτουσι πλέον. Καὶ ἡ διδασκαλία τῶν παλαιῶν γλωσσῶν καὶ ἡ διδασκαλία τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἱστορίας καὶ ἡ διδασκαλία τῆς γεωγραφίας ὡς καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων γίνονται ἀμεθόδως, ἀνευ γνώσεως τοῦ σκοποῦ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, ἀνευ γνώσεως τῶν προσφόρων μέσων καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐκπληττώμεθα, διότι τὰ ἐπιτοῦθησιν τῶν γυμνασίων δεικνύονται τὸ ἐν ἀφορώτερον τοῦ ἑτέρου. Τὸ δὲ χεῖριστον πάντων ἐν τοιαύτῃ οἰκτρῇ τῶν πραγμάτων καταστάσει εἶναι ὅτι οἱ κύριοι καθηγηταὶ δὲν αἰσθάνονται ἀκόμην τὴν ἀνάγκην χειραγωγίας αὐτῶν εἰς τὸ διδασκαλικὸν τῶν ἔργων ὑπὸ τῆς παιδαγωγικῆς. Ἐν Γερμανίᾳ βλέπομεν τοὺς καθηγητὰς τῶν γυμνασίων, τῶν πρακτικῶν λυκείων, συνεργουμένους εἰς συλλόγους καὶ μέγαν λόγον ποιουμένους περὶ τῆς προσφορωτέρας τῶν μαθημάτων διδασκαλίας καὶ βιβλία καθ' ἑκάστην δημοσιεύοντα περὶ τούτου καὶ περιοδικὰ συγγράμματα πάμπολλα τακτικῶς ἐκδιδόμενα καὶ ἐκθέτοντα τὰς ιδέας τῶν κορυφαίων τῆς ἐπιστήμης μυσταγωγῶν, ἃς ἀσπάζονται καὶ ἐφαρμόζουσιν οἱ ἐργάται τῆς παιδείας πρὸς τὴν αὐτῶν καὶ πρὸς

1) Rein, Aus dem Paedagogischen Universitätsseminar zu Jena T. 5. II.

2) Rein, Paedagogische Studien 1893 σελ. 65 κ. ε.

ὄφελος τῆς πατρίδος τῶν. Παρ' ἡμῖν ὅμως τίς καταγίνεται περὶ τοιαῦτα πράγματα καὶ τίς ἔχει ὄρεξιν νὰ ἀναγνώσῃ τί σκέπτονται οἱ σοφοὶ περὶ τελειότερας καὶ καρπιμωτέρας διδασκαλίας; Καὶ ἡ τοιαύτη μεγαλοπρεπὴς ἀμάθεια τῶν κυρίων καθηγητῶν εἶναι ἡ αἰτία ὅτι πᾶσα στρεβλὴ ἰδέα, ἣν ἤθελε κυοφορήσῃ καὶ ἐκκολάσῃ τμηματάρχου τινος ἢ κεφαλῆ, εὐθὺς γίνεται ἀνευ ἀντιρρήσεως ἀποδεκτὴ. Πότε συνῆλθον οἱ καθηγηταὶ διὰ νὰ διαμαρτυρηθῶσι διὰ τὴν κατάργησιν τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων ἐν τοῖς γυμνασίοις, διὰ τὴν κατάργησιν ἢ τὸν ἀκρωτηριασμόν τῶν ἱερῶν; Τίς ἐταράχθη διὰ τὴν ἀναγραφείσαν ἐν νομοσχεδίοις πρὸ μικροῦ χρόνου κατάργησιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἐκ τῶν ἀνωτέρων παρθεναγωγείων, ἐκ τῶν διδασκαλείων τῶν θηλέων; Τίς συνέστησε νὰ γίνωνται μετὰ τάξεως καὶ κατὰ σύστημα ὀρισμένον αἱ ἐκθέσεις τῶν μαθητῶν ἐν ἀπάσαις ταῖς τάξεσι τοῦ σχολείου, ἀφ' οὗ εἶναι ἀδιαφιλονίκητον ὅτι αὗται ἀσκοῦσι μεγίστην δύναμιν εἰς τὴν μόρφωσιν αὐτῶν; Τίς ποτε ἐφιλοτιμήθη νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς μαθητὰς ἐκ τῆς μηχανικῆς ἀντιγραφῆς κειμένου πρὸς ὀρθογραφικοὺς δῆθεν σκοπούς, ἐν ᾧ τοῦτο προάγει μόνον τὴν κακογραφίαν καὶ ἀφαιρεῖ τὸν χρόνον τὸν προωρισμένον εἰς τὴν κατ' οἶκον μελέτην ἢ εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τῶν μαθητῶν; Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ ὕπνος οὗτος ὁ παρατηρούμενος ἐν τοῖς ἡμετέροις γυμνασίοις προέρχεται, διότι ἀκόμη δὲν ἀνέτειλεν ἐνταῦθα ὁ ἥλιος τῆς παιδαγωγικῆς καὶ ὅτι φιλοπατρίας μεγίστης ἔργον εἶναι νὰ στραφῇ ἡ προσοχὴ τῶν κυρίων καθηγητῶν εἰς παιδαγωγικὰ ζητήματα. Θὰ κατορθωθῇ δὲ τοῦτο διὰ τῆς ἰδρύσεως ἔδρας παιδαγωγικῆς ἐν τῷ ἡμέτερῳ Πανεπιστημίῳ. Ὅσοι δὲ νομίζουσιν ὅτι τὴν ἔλλειψιν ταύτην δύναται ὁ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἢ τῆς φιλολογίας νὰ ἀναπληρώσῃ, μαρτυροῦσιν διὰ τοῦτου ὅτι οὐδεμίαν ἔννοιαν ἔχουσι τῶν ποικίλων καὶ δυσκόλων καθηκόντων, ἃ ἔχει ὁ καθηγητὴς τῆς παιδαγωγικῆς νὰ ἐκτελέσῃ. Ἐν Γερμανίᾳ ὑπάρχουσι διάσημοι ἄνδρες συμβουλευόντες νὰ ἰδρυθῶσι δύο ἔδραι παιδαγωγικῆς ἐν πολυπληθέσι πανεπιστημίοις ὡς ὁ Adamek, ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Die Paedagogische Vorbildung für das Lehramt an der Mittelschule σ. 67. λέγει «Κατὰ ταῦτα ἡ ἰδρυσις δύο ἐδρῶν τῆς παιδαγωγικῆς εἰς πανεπιστήμια πολυπληθῆ εἶναι πρᾶγμα ἀναγκαιότατον».

ΤΟ ΧΩΡΙΟΝ ΩΣ ΠΡΟΣΦΙΛΕΣ ΕΝΔΙΑΙΤΗΜΑ ΤΩΝ ΑΛΗΘΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΠΡΟΣΩΠΑ ΔΙΑΛΕΓΟΜΕΝΑ

Τ. Δ.

Δ. Μεγάλως τήκομαι, κ. Τ. ἐπὶ τῷ ὅτι ἅμα τῇ ἀποφαιτῆσει μου ἐκ τοῦ Διδασκαλείου διωρισθὴν τὸ πρῶτον καὶ εἶμαι εἰσέτι διωρισμένος ὡς διδάσκαλος ἐν τῷ χωρίῳ Β. Τήκομαι δὲ ἐπὶ τούτῳ, διότι παρατηρῶ ἑαυτὸν ὄλονεν ὀπισθοχωροῦντα ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν ἐν γένει ἀνθρωπισμόν μου. Ἐν τῷ χωρίῳ Β μὴ ὑπαρχόντων καὶ ἄλλων μετεχόντων ἀνωτέρας τινὸς παιδείσεως δὲν μοι ἐδόθη ποτὲ ἀφορμὴ νὰ συζητήσω καὶ κινήσω τὸ πνεῦμά μου εἰς ὑψηλότερα ζητήματα, πρὸς διδασκαλίαν τῶν μικρῶν μαθητῶν μου δὲν λαμβάνω ἀνάγκην νὰ μελετῶ, καθ' ὅσον κατέστησαν πλέον συνήθη τὰ μικρὰ ἐκεῖνα μαθήματα, καὶ μάλιστα δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι ἀηδίασα μὲ τὸ κλά κλαί. Ἐπειτα ἀφ' οὗ ἐξῆλθον τοῦ Διδασκαλείου, δὲν ἔλαβον ἀνὰ χεῖρας βιβλίον, καὶ τί βιβλίον νὰ ἀναγνώσῃ τις; μήπως ἔχομεν τοιαῦτα κατάλληλα; Τέλος πάντων μονοτονία, στασιμότης, ἀπέμαθον καὶ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐγνώριζον. Ἀπεχωρητήσθην.

Τ. Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο, κ. Δ. διατί αἰτιάσθε τὸ ὅτι εὐρίσκεσθε ἐν τῷ χωρίῳ Β καὶ οὐχὶ σὲ αὐτόν; Μοὶ φαίνεται ὅτι καὶ ἐν πόλει καὶ ἐν χωρίῳ καὶ ὅπου δὴποτε εὐρίσκεται ὁ διδάσκαλος κατορθοῖ ὁσημέραι τὴν βελτιώσιν του, ἀρκεῖ νὰ ἐπιθυμῇ καὶ ἐπιδιώκῃ τοῦτο.

Δ. Καὶ πῶς δύναται νὰ κατορθώσῃ τοῦτο διδάσκαλος τις ἐν χωρίῳ, οἷον τὸ Β; Ἰδοὺ κ. Τ. ἔχω τὴν μεγίστην προθυμίαν πρὸς τὴν βαθμηδὸν τελειοποίησιν μου. Ὑποδείξατέ μοι παρακαλῶ τὰ πρὸς τοῦτο μέσα.

Τ. Ἐπειδὴ κ. Δ. παρατηρῶ ὅτι ἐνυπάρχει σοι, ὡς παντὶ Ἑλληνι καὶ δὴ διδασκάλῳ, ἡ φιλοτιμία πρὸς καθημερινὴν πρόοδον θὰ ἐπεκταθῶ πῶς λόγον ποιούμενος περὶ τοῦ πῶς ἡ ὁσημέραι ἀνάπτυξις καὶ τελειοποίησις παντὸς ἀτόμου καὶ δὴ διδασκάλου ἐπιτυγχάνεται. Θῆ ἴδητε δὲ ἰδίους ὄμμασι πῶς τοῦτο εἶναι κατορθωτὸν παντὶ διδασκάλῳ ἐν τοῖς χωρίοις μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς πόλεσιν.

Ἡ πρόσκτησις γνώσεων καὶ ἡ ἐν γένει ἀνάπτυξις παντὸς ἀτόμου, δεόν νὰ μὴν περιορίζηται εἰς τὴν ἐν ὀρισμένῳ χρόνῳ σχολικὴν περίοδον, ἀλλὰ νὰ ἐξακολουθῇ καθ' ὄλον τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους συζητήσεως καὶ τῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας τῶν ἀνωτέραν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν ἔχόντων πρὸς τοὺς κατωτέραν τοιαύτην ἔχοντας. Ἐπιτυγχάνεται δὲ τοῦτο, ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῆς ἰδρύσεως διαφόρων συλλόγων, Κυριακῶν

σχολῶν κτλ., ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς συστάσεως βιβλιοθηκῶν ἐν ἀπάσαις ταῖς πόλεσι, κωμοπόλεσι καὶ κώμαις, καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως καὶ διαδόσεως περιοδικῶν καὶ βιβλίων μεστῶν ὅσον ὠφελίμου ὑψηλοῦ, μορφωτικοῦ καὶ διαπλαστικοῦ, τόσον καὶ κινουμένου τὸ ἐνδιαφέρον καὶ προσίτου τῷ λαῷ περιχομένου. Οὕτω διὰ τῆς ὄλονεν ἀναγνώσεως τοιούτων βιβλίων καὶ ὁ κάτοικος τοῦ χωριδίου θὰ προσέκτα ὠφελίμους γνώσεις καὶ ὁσημέραι θὰ διεπλάσσειτο. Τοιαῦτα ὅμως μέσα σήμερον δὲν ἔχομεν, καὶ τοῦτου ἕνεκα ὁ λαὸς μας θὰ μὲν αἰωνίως ἐσκωριασμένος. Ἄλλ' ὅτι ἐλήχθη ὡς πρὸς τὸν ἀπλοῦν λαὸν δὲν ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τοὺς τυχόντας ἀνωτέρας τινὸς παιδείσεως, ἐν οἷς καταλέγονται καὶ οἱ ἐν Διδασκαλείοις παιδευθέντες. Τὰ Διδασκαλεῖα καὶ αὐτὰ τὰ Ὑποδιδασκαλεῖα σκοποῦν ἔχουσι οὐχὶ βεβαίως τὸν τέλειον καταρτισμὸν διδασκάλου, ἀλλὰ τὴν μετάδοσιν τοιούτων γνώσεων, καὶ τὴν διάπλασιν τοῦ μέλλοντος διδασκάλου τοιαύτην, ὥστε οὗτος νὰ δύναται μόνος του νὰ ἐπαυξήσῃ τὰς γνώσεις του, καὶ νὰ κατασταθῇ μετὰ τινα χρόνον ὀπωσὺν τέλειος διδάσκαλος. Καὶ ὄντως, ἐὰν ὁ διδάσκαλος συναισθανόμενος τὴν ἀσθένειάν του ὡς πρὸς τὸ βαρὺ φορτίον, ὅπερ τῷ ἀνατίθεται, τ. ἔ. τὴν διὰ τῆς διδασκαλίας του μετάδοσιν γνώσεων εἰς μικρὰ παιδιὰ καὶ τὴν διάπλασιν αὐτῶν, θεωρῇ ὡς πρῶτόν του μέλημα τὴν προπαρασκευὴν του εἰς τὰ τῆς ἡμέρας μαθήματα, καὶ μάλιστα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη γραπτῶς, ἐὰν ἔχων ὑπ' ὄψιν του ὅτι εἶναι καὶ διδάσκαλος κοινωνίας προσπαθῶν δι' ὄλων τῶν μέσων νὰ διαφωτίσῃ τὰ αὐτῆς στρεβλά, καὶ ἐὰν τέλος τὰς ὥρας τῆς μὴ σχολικῆς ἐργασίας διέρχεται οὐχὶ ἐν καφρηνείῳ χαρτοπαικτῶν ἢ ἄλλως, ἀλλὰ ἐν συνεχεῖ μελέτῃ πρὸς ἐπαυξήσιν τῶν γνώσεών του, μοὶ φαίνεται ὅτι ὁ τοιοῦτος μετὰ τινα ἔτη θὰ εἶναι ἄξιος τοῦ νὰ λέγηται διδάσκαλος.

Δ. Τελευταῖον εἶπατε, κ. Τ. ὅτι ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ μελετᾷ συνεχῶς. Δὲν μοὶ λέγετε καὶ τὸ τί πρέπει νὰ μελετᾷ εἰς διδάσκαλος;

Τ. Εἶμαι τῆς ἀρχῆς νὰ θεωρῶ ὠφελίμου εἰς ἀνθρώπους ἀνεπτυγμένους οἷαν δὴποτε μελέτην. Ἰδιαιτέρως ὅμως θὰ συνίστων τοῖς διδασκάλοις ἐκτὸς τῶν παιδαγωγικῶν συγγραμμάτων τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὴν γλῶσσάν μας, ἐκτὸς τῶν διαφόρων περιοδικῶν, τὴν ἐπισταμένην μελέτην τῶν ἐκ 5 τόμων Ἐρησκευτικῶν Μελετῶν τοῦ Μαυροκορδάτου, τὴν μελέτην τῆς ἐκ 5 τόμων Ἱστορίας τοῦ Κ. Παπαρηγοπούλου, καὶ τελευταῖον τὴν ἀδιάκοπον χρῆσιν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων Ἑλλήνων.

Δ. Ὅλα σου καλά, ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοί σου συγγραφεῖς μὲ κάμνουσι νὰ μειδιάσω. Ἐγὼ ὡς μαθητὴς δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐξηγῶ καὶ κατανοῶ 20—30 στίχους καθ' ἑκάστην ἐκ τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Ἐπειτα δὲν ἐνόησα οὐδεμίαν ὠφέλειαν ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Μάλιστα πολλάκις μοὶ ἐγεννήθη ἡ ἀπορία πρὸς τί διδάσκονται οὗτοι ἐν τοῖς

σχολείοις. Εἶπατέ μοι λοιπὸν ὑμεῖς, ἀφοῦ μοὶ συνίστατε τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν, πῶς οὗτοι γίνονται εὐκατάληπτοι καὶ τίς ἢ ἐκ τούτων ὠφέλεια.

Τ. Ἄλλως θὰ ἐκφρασθῆτε κ. Δ. περὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἐὰν ἐπὶ δύο ἔτη ἀκολουθήσῃτε τὸ ἐξῆς δρομολόγιον. Λάβετε πρῶτον τὴν Ἀνάβασιν τοῦ Ξενοφῶντος, διεξέλθετε αὐτὴν ἀπλῶς μὴ δίδοντες τόσην προσοχὴν εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας, ἀλλ' ἀρκοῦμενοι εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ περιχομένου, ἥτις κατορθοῦται διὰ μικρᾶς βοήθειας τοῦ Λεξικοῦ. Κατὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν ἀντιγράψατε ἐν ἰδιαιτέρῳ τετραδίῳ τὰ χωρία, ἀτινα περιέχουσιν ὑψηλὰς ἐννοίας. Ἀφοῦ περατώσῃτε τὴν ἐργασίαν ταύτην πράξατε τὸ αὐτὸ εἰς τὴν Κύρου Παιδείαν, εἰς τὴν Ἀριανοῦ Ἀνάβασιν καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς εἰς τοὺς Παράλληλους βίους τοῦ Πλουτάρχου, εἰς τὸ Περὶ ἀνατροφῆς παιδῶν τοῦ ἰδίου, εἰς τοὺς διαφόρους διαλόγους τοῦ Πλάτωνος, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὸν Γοργίαν, Κρίτωναν, καὶ εἰς τὴν Πολιτείαν αὐτοῦ. Μετὰ τὸ πέρας τῆς μακρᾶς ταύτης ἐργασίας θὰ ἴδῃς πόσον εὐκολὸς θὰ σοὶ φαίνωνται οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Διὰ νὰ ἐννοήσῃς δὲ τὴν ἐκ τούτων ὠφέλειαν ἄκουσον τί γράφει περὶ τοῦτου ἐν τοῖς προλεγόμενοις τοῦ Γοργίου ὁ σοφὸς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Μιστριώτης:

«Ἐν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα μετ' ἀπάσης τῆς ἐκπολιτιστικῆς αὐτῶν δυνάμεως εἰς εὐρύτερους κύκλους καταστῶσιν, ἂν εἰς πάσας τῆς κοινωνίας τὰς τάξεις εἰσδύσωσιν, ἂν οἱ βαρύτεροι ἐκεῖνοι τῆς μεγαλοφυΐας θησαυροὶ εἰς τὰς ἡμετέρας κεφαλὰς διαχυθῶσιν, ἂν αἱ ὑψηλαὶ ἐκεῖνων ἰδέαι καταμετρηθῶσι καὶ προσηκόντως ἐκτιμηθῶσιν, ἂν τὸ μεγαλοῦργον φρόνημα τῶν ἡμετέρων προγόνων τὴν ταπεινότητα τοῦ ἡμετέρου ἐλέγξῃ, τίς εἶναι οὕτως ἀπελπίς, ὥστε δὲν προσδοκᾷ τὴν τῶν κακῶς ἐχόντων βελτιώσιν; Τίς τὴν ἐθνοποιὸν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων δύναμιν παραγνωρίζει;»

Δ. Κύριε Τ., ἀπὸ τῆς σήμερον θὰ μεταβάλω γνώμην. Τὸ χωρίον θὰ μοὶ εἶναι προσφιλέως διαμονή, ὅπου θὰ δυνηθῶ νὰ βελτιώσω πολὺ ἑαυτόν. Θὰ ἐργάζωμαι εἰς τὸ σχολεῖον προπαρασκευαζόμενος ἀπὸ τῆς ἐσπέρας εἰς τὰ τῆς ἐπομένης μαθήματα, ὅπερ ἄχρι τοῦδε δὲν ἐπραττον. Θὰ προσπαθῶ νὰ μεταδίδω διαφόρους γνώσεις τοῖς ἀπλοῖς ἐκεῖνοις χωρικοῖς, μετ' ὧν ἄχρι τοῦδε ἐβωμολόχουν. Θὰ καταθέτω δέκα δραχμὰς κατὰ μῆνα πρὸς ἀγορὰν διαφόρων βιβλίων καὶ περιοδικῶν, ἵνα οὕτως εὐρίσκω πνευματικὴν τροφήν. Θὰ κάμω συλλογὴν αἰνιγμάτων, παραμυθίων, τραγουδιῶν, παιγνιδίων, παραδόσεων καὶ περιγραφῆν ἐθίμων. Τέλος δύο ὠρας καθ' ἑκάστην θὰ μελετῶ ἀρχαίους συγγραφεῖς Ἑλλήνας, καὶ οὕτω θὰ χρησιμοποιοῦ τὸν χρόνον, ὃν ἄχρι τοῦδε κατησώτευσον χαρτοπαικτῶν ἐν τῷ λεγομένῳ καφφενείῳ τοῦ χωρίου.

Τ. Πολὺ θὰ χαρῶ κ. Δ., ἐὰν μάθω ὅτι οἱ λόγοι σου θὰ πραγματοποιηθῶσι, καὶ εὐχομαι ἵνα οὐ-

τοι ἀντηγήσωσι εἰς τὰ ὦτα ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων, οἷς εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ ὀρθοπόδις τῆς πολιτείας μας καὶ ἡ ἀνέγερσις τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος μας.

Τοιοῦτον πέρας ἔσχεν ὁ διάλογος, οὐ ἐγενόμην αὐτήκοος καὶ ὅστις συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ προβῶ εἰς τὴν ὑποδειχθεῖσαν μελέτην τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὧν ἀπανθίσματα ἀποστέλλω πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῇ Ἐκπαιδεύσει.

Ἐν Ἀδαίφ τῇ 30 Μαρτίου 1895.

Λάμπρος Καταφυγιώτης
Διδάσκαλος ὑποδιδασκαλείου.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ΔΑΪΡΤΦΕΛΔ

Ἐν Βάρμῃ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Ρείνου ἀπέθανε πρὸ τινος διαστήματος τῆς Γερμανίας παιδαγωγός, ὁ Φρειδερίκος Δαίρτφελδ, εἰς ἐκ τῶν θερμῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἐρβάρτιανου συστήματος, εἰς ὃ καὶ ἡμεῖς ἀνήκομεν. Ἀπλοῦς ὢν διδάσκαλος κατώρθωσε διὰ τῆς μελέτης νὰ τελειοποιήθῃ τοσοῦτον, ὥστε ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ ἔδραν καθηγητοῦ ἐν Πανεπιστημίῳ καὶ νὰ λαμπρύνῃ αὐτὴν διὰ τῶν παιδαγωγικῶν του ἰδεῶν, δι' ὧν κατέκτησε τὰς ψυχὰς πάντων τῶν διδασκάλων τῆς Γερμανίας. Ἡ μεγάλη δὲ τοῦ Δαίρτφελδ ἐργασία ἐγκριταὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ πρὸς χειραφεσίαν τῶν δημοδιδασκάλων ἀπὸ τῆς γραφειοκρατίας καὶ ἐν τῇ ἀκαμάτῳ προσπάθειᾳ αὐτοῦ τοιαύτης ἀνεξαρτησίας νὰ καταστήσῃ τοὺς διδασκάλους ἀξίους. Διὸ οὐ μόνον ἐν τῇ Βάρμῃ ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ ἴδρυσεν καὶ διεύθυνεν παιδαγωγικοὺς συλλόγους, ἐνθα ἀπαξ τοῦ μηνὸς συνήρχοντο ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου ἐκ μεμακρυσμένων πολλῶν μερῶν καὶ ἐδίδασκεν αὐτὰ τὰς θεμελιώδεις τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, μάλιστα δὲ ψυχολογίαν. Ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐξέδιδε τὸ περιοδικὸν σύγγραμμα «Εὐαγγελικὸν Σχολεῖον» ἐνθα σπουδαιότατα ἐδημοσιεύθησαν παρὰ τοῦ Δαίρτφελδ πραγματεῖαι, ἀλλὰ καὶ διδασκτικὰ βιβλία καὶ μονογραφαί αὐτοῦ πολλαὶ ἐκάστοτε ἐξεδίδοντο, αἵτινες εὐρίσκον ἐν Γερμανίᾳ ἀρίστην ὑποδοχὴν. Ἀπέθανεν δὲ ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν. Εἰς τὸν νεκρὸν κατετίθησαν ἐκ διαφόρων πόλεων καὶ ἐπιστημονικῶν συλλόγων τῆς Γερμανίας 22 στέφανοι μαρτυροῦντες τὴν ἰδιάζουσαν τιμὴν, ἣν οἱ διδάσκαλοι καὶ ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστῆμη ἀπέδιδον εἰς τὸν Δαίρτφελδ. Ἐπὶ τῶν ταινιῶν τῶν στεφάνων ἦσαν ἐπιγραφαὶ γεγραμμέναι, ὧν τινες ἀναφέρομεν ἐνταῦθα, ἵνα δεῖξωμεν εἰς τοὺς ἡμετέρους διδασκάλους πόσον ἐν Γερμανίᾳ τιμᾶται ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὰ γράμματα.

Τῷ προσφιλεστάτῳ ἰδρυτῇ καὶ ἐπιτίμῳ προέδρῳ, ὁ σύλλογος τῶν διδασκάλων τῆς

Βάρμης καὶ τῶν πέριξ. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἀτελεύτητος.

Τῷ προαγαγόντι τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην οἱ διδάσκαλοι τῆς Βάρμης.

Τῷ ἀειμνήστῳ ἐπιτίμῳ ἑταίρῳ ὁ Ἐρβάρτιανὸς σύλλογος τοῦ Ρείνου τῆς Βεστφαλίας.

Τῷ ἀκαμάτῳ προμάχῳ καὶ εἰλικρινεῖ συμβούλῳ οἱ φίλοι τῆς ἐλευθέρας σχολικῆς κοινότητος.

Τῷ ἐξόχῳ ἐν τῇ διδακτικῇ τέχνῃ, τῷ νικηφόρῳ ἀγωνιστῇ ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῶν διδασκάλων οἱ δημοδιδάσκαλοι τῆς Σλεσβιγίας καὶ τοῦ Χολστάιν.

Οὕτως ἐξακολουθοῦσιν αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τῶν ἄλλων στεφάνων, τῶν ἐκ Λειψίας, Τένης, Στρασβούργου καὶ ἐξ ἄλλων πόλεων τῆς Γερμανίας, σταλέντων πρὸς δῆλωσιν τιμῆς εἰς τὸν ἀποθανόντα. Οἱ Γερμανοὶ τοὺς εὐεργέτας αὐτῶν καὶ ζῶντας τιμῶσι καὶ ἀνταμειβοῦσι καὶ ἀποθανόντας λαμπρύνουσι δεικνύοντες καὶ διὰ λόγων καὶ διὰ συγγραμμάτων τὴν ἀξίαν τῶν κοιμηθέντων καὶ προτρέποντες τοὺς νέους νὰ ἀναγινώσκωσι τὰ συγγράμματα αὐτῶν, ἵνα μὴ διακοπῇ τὸ ἔργον τῶν τελευταίων. Ἡ ἀδιαφορία εἶναι δηλητηριώδης ἀτμοσφαῖρα, ἐνθα ἀποθνήσκει πᾶν εὐγενὲς σπέρμα.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΣΤΕΙΩΝ ΕΝ Τῷ ΣΧΟΛΕΙῳ

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 19 φύλλῳ, τοῦ ἀξιολόγου περιοδικοῦ τῆς «Ἐκπαιδεύσεως» ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀστεῖα ἐκ τοῦ σχολικοῦ βίου» εἶδον νὰ παρακαλῆτε τοὺς συνδρομητάς σας νὰ σᾶς στείλῃ ἕκαστος τὰς ἀστείας ἀπαντήσεις, τὰς ὁποίας ἔτυχεν παρὰ τῶν μαθητῶν νὰ ἀκούσῃ.

Ἄν ὡς συνδρομητῆς καὶ διδάσκαλος, φρονῆτε ὅτι δικαιούμαι καὶ ἐγὼ νὰ εἴπω τὴν γνώμην μου περὶ αὐτῶν, σᾶς λέγω, ὅτι ἡ συλλογὴ τῶν τοιούτων ἀστείων, θὰ εἶνε πράγματι ἀρκετὰ περίεργος καὶ εὐχάριστος, ἀλλ' ἵνα γείνη καὶ ὠφέλιμος εἰς τοὺς διδασκάλους ὡς καὶ ὑμεῖς τοῦτο ἀξιεπαίνως ἐπιποθεῖτε, φρονῶ, ὅτι πρέπει νὰ ἐκτίθενται ταῦτα οὐχὶ ὡς ἐξετέθη τὸ πρῶτον ἀστεῖον τῆς κλειδαρότρυπας, διηγηματικῶς δηλαδὴ καὶ εἰς γ' πρόσωπον, ἀλλ' ἐν διαλόγῳ καὶ εἰς πρόσωπον α', καὶ β'. ὅπως παρίσταται τοιοῦτοτρόπως ἡ ὑπόθεσις φυσικῇ καὶ ζωηρά. Τότε δὲ ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην, θὰ εἶνε δυνατόν νὰ ὠφελῆθῃ καὶ ἄλλος διδάσκαλος καὶ νὰ προσπαθῇ διὰ καταλλήλου τροποποιήσεως τῆς ἐρωτήσεως νὰ ἀποφεύγῃ τὰς ἀστεϊότητας ταύτας, αἵτινες πηγάζουσι, καθ' ἡμᾶς, κατὰ μέγα μέρος, ἐκ τῆς ἀμεθόδου διατυπώσεως τῶν ἐρωτήσεων τοῦ διδασκάλου· εἰρήσθω δὲ ἐν παρόδῳ ὅτι παρακλύουσιν οὐκ ὀλίγον τὴν πορείαν τῆς διδασκαλίας καὶ

διασκεδάζουσι τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν· ἄς μὴ εἴπῃ δέ τις, ὅτι εἶνε καλὸν νὰ συμβαίνωσι τὰ τοιαῦτα, ἵνα δῆθεν διεγείρηται ἡ θυμηδία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν· ἀλλοίμονον τῇ ἀληθείᾳ εἰς τὸν διδάσκαλον ἐκεῖνον, ὅστις δὲν γινώσκει τὰ ψυχολογικὰ μέσα, δι' ὧν ἐξεγείρονται καὶ κρατύνονται ἡ φιλομάθεια καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν καὶ θέλει διὰ παραμυθίων καὶ ἀνεκδότων εὐτραπέλων στιγμιαίαν μόνον εὐχαρίστησιν προκαλοῦνται, νὰ ἰλαρύνῃ καὶ φαιδρύνῃ τὰ πρόσωπα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν συμμαθητῶν του.

Ὡς φύσει ὑπάρχει ὄρεξις εἰς τὸν ὑγιᾶ ἄνθρωπον τοῦ τρώγειν, οὕτω ὑπάρχει καὶ τοῦ μνησθῆναι· ὡς δι' ἐκείνην εἶνε περιττὴ καὶ ἐπιζήμιος πᾶσα χρῆσις ὀρεκτικῶν, οὕτω, φρονούμεν, καὶ διὰ ταύτην εἶνε βλαβερὰ πᾶσα χρῆσις ἀνεκδότων χοντζιδικῶν καὶ ἀπαντήσεων ἀστείων.

Καθ' ἡμᾶς αἱ ἀστεῖαι ἀπαντήσεις τῶν μαθητῶν λαμβάνουσι χώραν, ὅταν ὁ διδάσκαλος εἶνε ἀπρόσεκτος καὶ δὲν φροντίζῃ ὥστε αἱ ἐρωτήσεις του νὰ εἶνε παιδαγωγικῶς ὄρθαι.

Ὅταν π. χ. ὁ διδάσκαλος προβάλλῃ ἐρωτήσεις ἀμφιβόλους καὶ τοιαῦται εἶνε αἱ διὰ τοῦ «διατί» συνηθέστατα ἐκφερόμεναι, αἰτινὲς ἐμπερικλείουσιν, ὡς γνωστόν, ἀπάντησιν τοῦ τελικοῦ ἅμα καὶ τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου, τότε ἐμφιλοχωροῦσιν αἱ τοιοῦτου εἶδους ἀπαντήσεις. Διδ. διατί κτυπᾷ ἡ καμπάνα; Μαθ. διότι τὴν τραβᾷ ὁ παπᾶς ἀπὸ κάτω (ποιητ. αἵτ.) ἢ διὰ τὰ πηγαινῶν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν ἐκκλησίαν (σκοπός).

Ἐπίσης: διατί ἦλθεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον; Μ. διότι τὸν ἔστειλεν ὁ πατήρ του, ὁ Θεός· ἢ διὰ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους.

Εὐκόλως ἔννοεῖ τις, ὅτι αἱ προηγούμεναι ἀπαντήσεις ἀποφεύγονται, ἂν ὁ προσεκτικὸς διδάσκαλος τὴν στερεότυπον λέξιν διατί ἀντικαθιστᾷ μὲ τὰς λέξεις διὰ ποῖον σκοπὸν, ὅταν πρόκειται περὶ αἰτίας. Οὕτω δὲ, ἂν ὁ μαθητῆς ἐρωτηθῇ, διὰ ποῖον σκοπὸν κτυπᾷ ἡ καμπάνα; εἶνε ἀδύνατον νὰ ἀπαντήσῃ «διότι τὴν τραβᾷ ὁ παπᾶς ἀπὸ κάτω», ἀλλὰ καὶ ἂν ἀπαντήσῃ τὸ πράττει ἀπὸ φιλοπαιγμοσύνης ἄκακον, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο δὲν εἶνε τιμωρητέος.

Πῶς πρέπει νὰ φερθῇ ἐνταῦθα ὁ διδάσκαλος, λέγει ἡ Παιδαγωγικὴ σαφῶς, ἀποδοκιμάζουσα αὐστηρῶς τὰς ἐπιπλήξεις καὶ τὰς μετ' ὀργῆς φωνὰς τοῦ διδασκάλου.

Τὸ καλὸν ὅμως εἶνε ὁ διδάσκαλος νὰ γινώσκῃ τὴν φιλοπαιγμονα διαθέσιν ἐνίων μαθητῶν καὶ νὰ προσέχῃ πρὸ τοῦ νὰ θέσῃ τὴν ἐρώτησιν νὰ προμαντεύῃ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ἀπάντησιν καὶ οὕτω νὰ ἀποφεύγῃ τὰς ἀστείας ἀπαντήσεις, αἵτινες δύνανται πολλακίς νὰ εἶνε προσβλητικαὶ δι' αὐτόν· διότι ἂν π. χ. ὁ διδάσκαλος ἐρωτήσῃ ἀδιατί ὅταν σκύψω τὸ αἶμα ἔρχεται στὸ κεφάλι μου καὶ δὲν πηγαινῆ εἰς τὰ πόδια μου, καὶ ὁ μαθητῆς ἀπαντήσῃ διότι

τὰ πόδια σου, διδάσκαλε, δὲν εἶνε ἀδειαυὰ σὰν τὸ κεφάλι σου» τότε δὲν ἔχει δίκαιον διὰ τὴν προσβολὴν ταύτην νὰ αἰτιάται ἄλλον ἢ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κεφαλὴν.

Ἐν' τούτοις μεθ' ὅλας τὰς μεθοδικὰς προφυλάξεις, δὲν εἶνε δυνατόν τὸ κατ' ἐμὲ τοῦλάχιστον νὰ ἀποφύγῃ τις ἐντελῶς τὰς ἀστείας ἀποκρίσεις τῶν μαθητῶν.

Ἀναφέρω ἐνταῦθα δύο τῶν ἐμῶν ἀποκρίσεων καὶ παρακαλῶ τὸν ἐμπειρότερον ἐμοῦ νὰ μοὶ εἴπῃ πῶς ἠδύναμην νὰ ἀποφύγῃ τὴν τοιαύτην ἀπόκρισιν· λέγω ἐμπειρότερον, διότι πρὸςθεῶν ὅτι ἡ πείρα εἰς τὸν παιδαγωγικῶς μεμορφωμένον διδάσκαλον εἶναι ἡ κρατίστη τῶν μεθόδων.

Εἶμαι οἰκοδιδάσκαλος εἰς τοῦ κ. Π. Μ. Κουρτζῆ ἐν Μυτιλήνῃ καὶ ἔχω ἕνα μαθητὴν τὸν μονογενῆ υἱὸν του. Μίαν ἡμέραν διδάσκων ἐρωτῶ αὐτόν.

Δ. Τι συμπεραίνεις, Μίτσα, ἐκ τῶν παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα ἔγραψα εἰς τὸν πίνακα;

Μ. Ὅτι δύο ἀρνήσεις ἰσοδυναμοῦσι μὲ μίαν κατάρσιν.

Δ. Μάλιστα.

Μετ' ὀλίγα λεπτά.

Μ. Διδάσκαλε, νὰ ὑπάγω εἴω;

Δ. Ὅχι.

Μετ' ὀλίγα λεπτά πάλιν.

Μ. Διδάσκαλε νὰ ὑπάγω εἴω;

Δ. Ὅχι.

Ὡς ἤκουσε καὶ τὸ δεύτερον ὄχι ὁ μαθητῆς φεύγει.

Δ. Πῶς φεύγεις;

Μ. Μὰ δὲν μοι εἶπες, διδάσκαλε, ὅτι δύο ἀρνήσεις ἰσοδυναμοῦν πρὸς μίαν κατάρσιν.

Εἰς ἄλλο μάθημα πρὸς ἀποφυγὴν τῆς μονοτονίας λέγω εἰς τὸν μαθητὴν μου Μίτσα, τῶρα θὰ γίνῃς σὺ διδάσκαλος καὶ ἐγὼ μαθητῆς. Λοιπὸν ἐρώτα με. Ὁ μαθητῆς μετὰ τινος ἐρωτήσεως μοὶ λέγει· «Πολὺ ὠραία τὰ εἶπες. Τῶρα θὰ σχολάσῃς καὶ θὰ ἔλθῃς αὔριον, διότι εἶμαι ἀδιάθετος.

Δ. Μὰ πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃς τὸ μάθημα...

Μ. Ἄ! σιωπῇ! Ὁ μαθητῆς ὑπακούει καὶ δὲν ὀμιλεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὸν διδάσκαλον.

Ἐν Μυτιλήνῃ τῇ 15 Ἀπριλίου 1895.
Ἰω. Καψῆς
πρωτοβάθμιος δημοδιδάσκαλος.

ΠΑΙΔΙΑΙ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ

ΥΠΟ
Γ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

(Συνέχεια ἰδὲ σελ. 182).

Εἶναι δὲ ἡ γουρούνα τεμάχιον ζύλου σφαιροειδὲς μᾶλλον καὶ ἴσον πρὸς κρόμμυον ἢ λεμόνιον. Ἄφ' οὗ δὲ τὰ πάντα παρασκευασθῶσι, τότε τὸ μεγαλιότερον τῶν παιζόντων παιδιῶν τείνον πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας δέχεται ἐπ' αὐ-

τῶν τὰς βάρδους τῶν παικτῶν μετὰ τὴν γουρούναν ἡμοῦ, τὰ ὅποια πάντα ῥίπτει ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς ὀπισθὲν τοῦ. Τότε παρακτῆροῦσι καὶ διορίζουσι γουρουιάρην ἐκεῖνον, εἰς τοῦ ὅποιου τὴν «ματσούκαν» ἦτο ἐγγύτερον ἢ γουρούνα.» Ὁ γουρουιάρης ἀναλαμβάνει τὰ καθήκοντά του καὶ φροντίζει κτυπῶν τὴν γουρούναν ἢ νὰ κτυπήσῃ δι' αὐτῆς τινὰ τῶν παικτῶν ἢ ἐξαίφνης ὀπὴν τινὰ ἀφύλακτον μείνασαν νὰ καταλάβῃ ἢ νὰ ὀδηγήσῃ τὴν γουρούναν εἰς τὴν ἀλλαγὴν.

Ἐννοεῖται ὅτι διὰ νὰ κατορθώσῃ ἐν τούτων καταβάλλει πολὺν κόπον καὶ χύνει ἰδρώτα ἄφθονον, διότι ἕκαστος τῶν παικτῶν φροντίζει νὰ κτυπᾷ μακρὰν τοῦ παιγνιδίου τὴν κητηραμένην γουρούναν. Ὁ γουρουιάρης ἔχει νὰ κάμῃ μετ' ὅλους. Ἄν τις κτυπηθῇ ὑπὸ τῆς γουρούνας ἢ χάσῃ τὴν ὀπὴν του, διότι ἐξ ἀπροσεξίας αὐτοῦ τὴν κατέλαβεν ὁ γουρουιάρης καθ' ὃν χρόνον οὗτος εἶχε τὴν βάρδον οὐχὶ ἐν τῇ ὀπῇ, τότε καταλαμβάνει αὐτὸς τὴν ἐπίπεσον θέσιν ἐκεῖνου. Ἄν δὲ ὁ ὀδηγὸς τῆς γουρούνας ἢ γουρουιάρης κατορθώσῃ νὰ εἰσαγάγῃ τὴν γουρούναν εἰς τὴν ἀλλαγὴν, τότε ἐλπίζει νὰ ἀπαλλαγῇ. Τώρα, τῆς γουρούνας εὐρισκομένης ἐν τῇ ἀλλαγῇ, δὲν ἔχει κανεὶς παίκτης δικαίωμα νὰ ἐξαγάγῃ καὶ κτυπήσῃ τὴν γουρούναν μακρὰν, ἀλλὰ ὀφείλουσι πάντες νὰ ἀλλάξωσι ὀπάς. Εἰδοποιοῦνται δὲ πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ὀδηγοῦ τῆς γουρούνας, ὅστις ἀναφωνῶν ἀλ . . . λα-γῆ, συγχρόνως καταλαμβάνει καὶ μίαν ὀπὴν. Καὶ οἱ ἄλλοι ὁμῶς τρέχουσι μετὰ ταχύτητος καὶ συγχύσεως καὶ ἐπὶ τέλους ὁ βραδύς ἢ ἀπρόσεκτος μένει ἄνευ ὀπῆς εἰς τὰ κρύα τοῦ λουτροῦ γινόμενος χοιροβοσκός.

3. "Εἴτεχ' ὦ φίλ' ἦλιε.

Ὅμοιον πρὸς τὸ ὑπὸ ὁμοίας περιστάσεις ἐν τῇ πατρίδι μου Ζηλιότη τῆς Ναυπακτίας, ἄδεται τρόπον τινὰ τὸ «ἔβγα ἥλιο ἔλα, νὰ 'λιαστοῦν τ' ἀμπέλιχ κ' ἡμεῖς τὰ κουτσουβέλια, κί' ὁ γύφτος μετὰ τὰ σίδερα, κακὴ του μέρα σήμερα».

Δραττόμενος τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἀποστέλλω ὑμῖν εἰ καὶ ἀτελὲς δημοτικὸν ποίημα ἀδόξομενον κατὰ τὸν θάνατον ἐφήβου καὶ τὸ ὅποιον νομίζω ὅτι εἶναι ἀνέκδοτον.

«Διωξέ με μάνα μ' διωξέ με με ξύλα με λιθάρια»
«καὶ γὼ θὰ πάω μανοῦλα μου, ποῦ πᾶν τὰ χελιδόνια»
«εὐὰ χελιδόνια θάρχωνται καὶ ἐγὼ θὰ λείπω πάντα»
«θῆ σκάση τ' ἀχειλάκι σου ῥωτῶντας τοὺς διαβάταις.»
— «Διαβάταις μου περάταις μου καλοὶ μου στρατοκόποι»
«αὐτοῦ ποῦ πᾶτε κ' ἔρχεσθε αὐτοῦ ποῦ περπατᾶτε»
«μὴν εἶδετε τὸ γυιούλη μου, τὸν ἀγαπητικό μου ;»
— «Γιὰ πὲς μας τὰ σουλούπια του ποῦ εἶχε τὸ κορμί του.»
— «Ἦταν ψηλός, ἦταν λιγνός ἦταν καγκελοφρύδης»
«καὶ στὸ μικρὸ του δάκτυλο εἶχε τὴν ἀρραδῶνα.»
— «Μαῦρα πουλιὰ τὸν τρώγανε κ' ἄσπρα τὸν τρογουρίζαν»
«κ' ἕνα πουλιὸ ἀπὸ τὸν τόπον του συχνὰ τὸν τρογουρίζει»
— «Φάγε καὶ σὺ πουλάκι μου φάγε καὶ σὺ πουλί μου»
«καὶ φίλα με στὴ δεξιὰ μεριά καὶ στὸ δεξιὸ μου χέρι»
«νὰ 'μπαίν' ὁ ἥλιος νὸ πρωτὶ τῇ νύχτα τὸ φεγγάρι»
«νὰ μπαίξοβγαίνουν τὰ πουλιὰ τῆς ἀνοιξῆς τ' ἀηδόνια.»

ΠΑΙΔΙΑΙ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ

ΥΠΟ

ΓΡ. ΛΟΥΚΑ

δημοδιδασκάλου Σούρπης.

Ὡς ἐν πᾶσι τοῖς Ἑλληνικοῖς χωρίοις, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ μου πατρίδι Σούρπῃ τελοῦνται κατὰ τὰς ἐπισήμες ἡμέρας οἱ ἀπαράμιλλοι χοροὶ, ἐν οἷς περισσῶς δεικνύεται ἡ κομψότης, ἡ χάρις, ἡ λεβεντιὰ τέλος πάντων ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ὁποῖαν δὲ καὶ πόσῃ αἰσθησὴν προξενεῖ ἡ ἑλληνικὴ ἐνδυμασία τόσων εὐσταλῶν νέων μετὰ τὰς πολυπτύχους φουστάνελλας, τὰ τσακιστὰ φέσια, μετὰ τὴν μεταξωτὴν φοῦνταν, μόνον οἱ μὴ ἰδόντες δὲν δύνανται νὰ σχηματίσωσιν ἀκριβῆ ταύτης ἰδέαν. Τὰ δὲ τραγούδια ἐξ ὑπαμοιβῆς λεγόμενα ὅτε μὲν ὑπὸ τῶν νέων, ὅτε δὲ ὑπὸ τῶν παρθένων ἐξανοίγουσι τὴν ψυχὴν πρὸς ἀμεμπτον τέρψιν, πρὸς πᾶσαν ἀθῶαν ἀπόλαυσιν. Δι' ὅλων δὲ τούτων συναποτελεῖται ἡ χωρικὴ διασκέδασις.

Συνηθίζουσι δὲ οἱ Σουρπιῶται κατὰ τὰς μεγάλας ἀπόκρεως καὶ μόνον κατὰ ταύτας νὰ κάμνωσι καὶ νὰ τραγουδῶσι τὸ χελιδονάκι. Γίνεται δὲ τοῦτο ὡς ἐξῆς. Ἐκλέγονται 24 νέοι ἰσχυροὶ, ἐξ ὧν οἱ μὲν ἡμίσεις κάμνουσι κύκλον ἐχόμενοι ἀλλήλων κρατερῶς διὰ τῶν χειρῶν, ἵνα μὴ διαστῶνται, οἱ δ' ἄλλοι ἀνέρχονται ἐπὶ τῶν ὤμων τούτων ὁμοίως κρατούμενοι ὀρθίως δ' ἰσταμένοι ἄδουσι τὸ χελιδονάκι μεθ' ἐνός ἢ καὶ πλείονων γερόντων ἰσταμένων ἐν μέσῳ τοῦ κύκλου.

Χελιδονάκι μου γοργό, γοργό μου χελιδόνι
Θεὲ νὰ σὲ στείλω π' ἀγαπῶ κ' ὅπ' ἔχω εἰς τὸ νοῦ μου.
— Θεῖλω νὰ πλέξω τῇ φωλιᾷ καὶ δὲν ἀδειάζ' ἀφέντη.
— Γὼ θὰ σοῦ πλέξω τῇ φωλιᾷ μετὰ κλωστή μετὰξι,
'Ἐσὺ τὴν κτίζεις μετὰ νερό κ' ἐγὼ μετὰ τὸ κρασάκι.
'Ἐσὺ τὴν κτίζεις μετὰ φτερό κ' ἐγὼ μετὰ τὸ χρυσάφι.
'Ἐπῆγε κ' ἦρθε τὸ πουλιὸ καὶ τῇ φωλιᾷ δὲν βρῆκε
Γιαυτὸ στῆ πέτρα κάθεται καὶ πικροκαταργιέται
'Ἀπὸ ψηλὰ νὰ κρημισθῇ καὶ χαμηλὰ νὰ πέσῃ.

Τρὶς λεχθέντος τοῦ τελευταίου τούτου στίχου πηδῶσιν ἐκ τῶν ἄνω ἐντὸς τοῦ κύκλου οἱ χελιδονισταὶ, αἵτινες λαμβάνουσι τὴν θέσιν τῶν ἄλλων. Ἄδοξομενον δὲ τοῦ ἄσματος οἱ χελιδονισταὶ δὲν μένουσιν ἐν τόπῳ, ἀλλὰ βαδίζουσι ἠσύχως, ὥστε ὁ κύκλος κινεῖται, τινὲς μάλιστα καὶ πηδῶσιν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ ἄλλου δηλοῦντες τὴν ἀφοβίαν των.

Σημ. Τὸ ἀνωτέρω ἄσμα ἔχει λαμπρὸν μέλος, μοὶ φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν εἶναι τέλειον.

(ἀκολουθεῖ).